

LAKIALOITE 32/2014 vp

Laki valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnalle

Euroopan komission julkaiseman raportin (6/2013) mukaan naisten alhaisempi työllisyysaste vaikuttaa heidän eläkkeisiinsä. Komission mukaan lasten saaminen heikentää naisten eläke-etuuksia lähes kaikissa jäsenvaltioissa ja kasvattaa siten sukupuolten välistä eläke-eroa. Muita sukupuolten välisiin eläke-eroihin vaikuttavia seikkoja ovat naisten lyhyempi työaika, lyhyempi työura, keskimäärin pienemmät palkat sekä se, että naiset ovat miehiä todennäköisemmin työelämän ulkopuolella.

Eläketurvakeskuksen raportissa "Vanhuusköyhyyden jäljillä" on vertailtu sukupuolten välisiä eläke-eroja kahdeksassa EU-maassa. Tutkimuksesta käy ilmi, että eläkeikäisten naisten miehiä suurempi köyhyysriski liittyy yksinasuvien eläkeikäisten toimeentulovaikkeuksiin sekä naisten selkeästi yleisempään yksinasumiseen miehiin verrattuna. Sukupuolten välisiin köyhyysriskieroihin vaikuttaa se, jakaako eläkeikäinen kotitalouden häntä vanhemman vai nuoremman henkilön kanssa ja erityisesti se, kuuluuko kotitalouteen työikäinen henkilö.

Eläkejärjestelmät voivat parhaillaan mahdollistaa useiden sukupuolten välisten eläke-erojen tasaamisen. Puolisoiden välisiä etuuksia tasaavat erityisesti leskenetuudet, joita maksetaan joko kertasuorituksena tai jatkuvana etuutena (Alankomaat, Suomi, Saksa, Itävalta, Tanska). Muita eläke-eroja tasaavia elementtejä ovat eläkkeen jakaminen avioeron yhteydessä (Saksa

ja Iso-Britannia sekä pakollisten lisäeläkkeiden osalta Alankomaat), eläkkeen karttuminen lastenhoitovuosilta (nykyään muut vertailumaat paitsi Tanska ja Alankomaat) sekä mahdollisuus anoa puolison vakuutushistoriaan perustuvaa eläkettä (Iso-Britannia).

Saksan eläkejärjestelmässä avioliiton aikana karttuneet eläkeoikeudet voidaan jakaa tasan aviopuolisoiden kesken avioerotilanteissa, mutta myös avioliiton jatkuessa. Jakaminen edellyttää, että molemmilla puolisoilla on eläke-oikeudellista vakuutusaikaa vähintään 25 vuotta. Eläkeoikeuksien jakamisen jälkeen puolisoilla ei ole oikeutta leskeneläkkeeseen tämän avioliiton perusteella. Jakaminen voidaan tehdä vasta vakuutuksen päättyessä eli kun toinen tai molemmat puolisoista hakevat eläkettä.

Britanniassa eläkkeellä olevan miehen vaimo voi eläkeiän saavutettuaan anoa joko omaan vakuutushistoriaansa perustuvaa eläkettä tai miehensä vakuutushistoriaan perustuvaa eläkettä tai yhdistelmää näistä kahdesta. Jos eronneella tai leskeksi jääneellä puolisoilla ei ole oikeutta täyteen eläkkeeseen oman vakuutushistoriansa perusteella, voidaan entisen puolison vakuutusajat lukea hänen hyväkseen korkeamman eläkkeen saamiseksi, jos hän ei ole solminut uutta avioliittoa ennen eläkeiän täyttämistä. Eläke voi näin olla enintään yksin asuvan henkilön täyden eläkkeen suuruinen.

Eläketurvan taso vaihtelee sukupuolen ja sosioekonomisen aseman mukaan. Naisten eläke on keskimäärin 39 prosenttia miesten eläkettä pienempi koko EU:ssa, vaikka sosioekonomiset erot muodostuvat lopulta suuremmiksi kuin sukupuolten väliset eläke-erot. Koska työeläke kertyy palkkatuloista, niin tärkeä eläketasojen vaihtelun syy löytyy ansioeroista.

Miesten ja naisten ansiotasero on samaa luokkaa kuin eläke-erokin. Palkansaajilla ansiotasero on hieman suuremmat, mutta samansuuntaiset kuin eläke-erot. Miesten ja naisten sekä palkansaajaryhmien väliset eläke-erot heijastavat vahvasti ansioeroja.

Naisten työurat ovat vajaat kaksi vuotta lyhyempiä kuin miesten, mistä johtuen naisten omaeläke- ja bruttotulosuhteet ovat keskimäärin hieman matalampia kuin miesten. Naisilla on 70 eläkekuukautta 100 työkuukautta kohti, miehillä jonkin verran yli 50. Miehillä eläkeajan suhde työssäoloaikaan ei ole kovin erilainen eri sosioekonomisissa ryhmissä. Naisilla ero on suuri työntekijöiden ja muiden ryhmien välillä. Työntekijänaisilla on 75 eläkekuukautta 100 työkuukautta kohti, muilla ryhmillä vastaava luku on 67.

Yhteenvetona voidaan esittää, että naisten pidempi elinikä heijastuu eläkejärjestelmässä niin, että eläkevuosien määrä on miehiin verrattuna suuri, naiset saavat paremman tuoton eläkemaksuilleen kuin miehet ja eläkeajan suhde työvuosien määrään on korkeampi kuin miehillä. Tästä näkökulmasta katsottuna työeläkejärjestelmä siirtää "eläkepääomaa" miehiltä naisille. Eläkkeiden taso ja korvausaste ovat miehillä paremmat kuin naisilla, ja tämä työeläkejärjestelmässä tapahtuva uudelleenjako jossain määrin tasoi eroja, joita miesten ja naisten välillä yhteiskunnassa muutoin on. Erojen tasoittuminen syntyy pääosin siitä, että naiset elävät pidempään ja saavat siten myös eläkettä pidempään, mutta se ei vaikuta kuukausitulojen määrään miesten ja naisten välillä.

Vaikka työntekijänaiset saavat korkean tuoton eläkemaksulleen, eläkkeiden riittävyys muodostaa ongelman heidän tilanteessaan. Heidän työuransa näyttää jäävän lyhyeksi, ja eläkettä

edeltävä ansiotaso sekä eläkkeen korvausaste on matala, joten eläketaso on sosioekonomisista ryhmistä alhaisin. Pitkä eläke aika johtaa siihen, että erityisesti työntekijänäisten köyhyysriski on suuri.

Eläke-etuuden karttuminen kotona tehdystä hoivatyöstä

Suomessa alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ajalta saa etuutta kotihoidon ja yksityisen hoidon tuesta annetun lain (1128/1996) perusteella. Etuus myönnetään henkilölle, joka on alle 3-vuotiaan lapsen hoitamisen vuoksi estynyt tekemästä ansiotyötä, eli etuuden saa hyväkseen vain silloin, kun vanhemmalle ei kerry eläketurvaa työstä. Tukea voidaan maksaa kuitenkin myös sellaiselle vanhemmalle, joka käy työssä, jos jompikumpi vanhemmista hoitaa lasta.

Vuodesta 2005 alkaen eläkettä on karttunut myös eräiltä palkattomilta jaksoilta, kuten lapsenhoito-, työttömyys-, opiskelu- tai sairausajoilta. Karttuma on 1,5 prosenttia vuodessa. Alle 3-vuotiaan lapsen hoitovapaalta eläkettä kartuttava ansio on 706,87 euroa/kk (vuonna 2014).

Toistaiseksi etuutta karttuu kotihoidon tuesta samanaikaisesta työskentelystä huolimatta, jos kotihoidon tukiaika on enintään 3 kk kyseisenä vuotena. Jos tukiaika ylittää 3 kk, katsotaan ylittävät vuosiansiot laissa mainitun 12 566,70 euron rajan. Jos ansiot alittavat kyseisen rahamäärän, kaikki kotihoidon tukiaika kyseisenä vuotena kartuttaa etuutta. Samat säännöt pätevät myös yrittäjien kohdalla.

Etuusansio otetaan huomioon kotihoidon tuen maksamisen alkamisesta lähtien kotihoidontukikauden loppuun tai enintään lapsen 3-vuotispäivään asti. Kotihoidon tuesta karttuu etuutta vain yhdestä lapsesta kerrallaan.

Erillislain mukaista etuutta ei kartu eläkeajalta. Näin ollen työeläkejärjestelmässä on tarkistettava, kohdistuvatko lapsen kotihoidon tuen kuukaudet eläke aikaan, koska Kela sallii päällekkäisyydet kotihoidon tuen ja eläkkeen osalta.

Kotihoidontukiaikana voi syntyä toinen lapsi, josta aletaan maksaa äitiysrahaa. Tällöin äi-

tiysraha vähennetään mahdollisesta kotihoidon tuesta, ja yleensä kotihoidon tukea ei jää maksettavaksi. Tällöin etuutta karttuu vain äitiysrahan perusteella. Jos äitiysraha on hyvin pieni esimerkiksi pitkään kotona olleella äidillä, voi kotihoidon tukea jäädä kuitenkin maksettavaksi. Tässä tilanteessa eläkettä karttuu sekä äitiysrahan etuuden perusteella että erillislain mukaan.

Etuus alle 3-vuotiaan lapsen hoidon ajalta otetaan perusturvan tasoisten etuuksien tapaan huomioon tulevan ajan ansioihin kiinteän euromäärän 1 047,22 euroa/kk (vuoden 2004 tasossa) suuruisena, jos eläketapahtuma on vuonna 2010 tai sen jälkeen.

Johtopäätöksiä

Palkkatasossa ja elinajan odotteessa olevia eroja ei voida tasoittaa hallinnollisin päätöksin. Työuran pituuteen vaikuttavat monet seikat, myös perhekohtaiset arvostukset sen suhteen, miten pieniä lapsia halutaan hoitaa.

Jos halutaan korostaa perheiden valinnanvapautta, on tasapuolisuuden ja oikeudenmukaisuuden lisäämiseksi luontevinta kohdistaa muutoksia perheen sisäisiin asioihin ja ratkaisuihin. Näistä ehkä luontevin ja oikeudenmukaisin sekä vähiten muiden perheiden ja kansalaisten oikeuksiin vaikuttava muutos olisi, että perheen piirissä ansaittua eläkeoikeutta tasattaisiin ja jaettaisiin uudella tavalla.

Siksi esitän, että kotihoidon tuen ajalta puolisolle maksetusta eläkeoikeudesta kolmasosa luetaan kotona hoivatyötä tekevän hyväksi. Eläkeoikeuden jakaminen tapahtuu anomuksesta, joka tulee liittää kotihoidon tuen anomukseen. Käytännön hallinnoinnin hoitavat työeläkeyhtiöt.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta alle kolmivuotiaan lapsen hoidon tai opiskelun ajalta annetun lain (644/2003) nimike sekä
lisätään lakiin uusi 2 a ja 2 b § seuraavasti:

Laki

valtion varoista suoritettavasta eläkkeen korvaamisesta sekä puolison eläkekertymän jakamisesta

2 a §

Sen estämättä, mitä 2 §:ssä säädetään, alle 3-vuotiaasta lapsesta kotihoidon tukea saavan perheenjäsenen hyväksi luetaan kolmasosa puolison eläkeoikeudesta siltä ajalta, jolta kotihoidon tukea maksetaan.

2 b §

Eläkeoikeuden siirto 2 a §:n nojalla tapahtuu hakemuksesta, jonka asianomaiset tekevät perheen hakiessa kotihoidon tukea. Eläkeoikeus vähennetään työssä käyvän perheenjäsenen eläke-

LA 32/2014 vp — Jouko Jääskeläinen /kd

oikeudesta ja lisätään kotihoidon tukea saavan puolison eläkeoikeuteen. _____ Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20 ____.

Helsingissä 6 päivänä kesäkuuta 2014

Jouko Jääskeläinen /kd